

MIKLÓSSI SZABÓ ISTVÁN

A teljesség nevében

– Semmi sem múlik el teljesen – tanította mesterem –, minden megváltozik, átalakul, ám ily módon magán viseli az előzőek jegyeit, természetszerűen, hiszen minden az előzőkből és az előzők előzőiből született. Így vagyunk mi magunk is felelősek minden bűnünkért, tetteinkért, rossz gondolatainkért; ezek sohasem tűnnek el.

– Sorsunkat kikovácsolják, s meghatározzák, hogy mennyi örömet, avagy fájdalmat találunk életünkben – folytatta pillanatnyi szünet után. – Ám sohasem szenvedünk mások bűneiért; másokért nem vagyunk felelősek, miként mások sem felelősek érettünk. Szólni erről így lehet: egyek vagyunk, de nem egyformák, egyek vagyunk Istenben, a Teremtő Atyában, aki megteremtette ezt a világot, szabad akaratot adott az embernek, hogy saját életét megalkossa, és énjét megszenvedje.

– Nincs semminek sem célja, miként Istennek sem volt a világ megteremtésével. Minden tökéletes, ezért nem lehetnek célok. Mert ha vannak célok, az azt jelenti, hogy Isten tökéletlen. S ha Isten tökéletlen volna, akkor tökéletlen világot teremtett volna. Persze kérdezhetitek: miként született meg a bűn, miként született meg a fájdalom... Nos, Istennek része a fájdalom, Istennek része a nyomor – miként része az öröm is.

– Isten az Ige által teremtette a világot – rosszat nem teremtett. Ám az Ige megváltozott, a maga örömére – így válhattak szabaddá az emberek, így jöhetett létre a szabad akarat. Az Ige a saját örömére változott meg, oszlott Jóra és Rosszra. Ám mindkét rész isteni, szent állapot – mert Isten teremtette az Igét. Miként mestereink tanították, és tanítani fogják az idők végezetéig: a bűnbeeséssel az ember szabaddá vált. A bűnbeesés volt a szabad akarat megszületésének aktusa – imígyen érezhette meg legjobban az ember az isteni, vagyis a tökéletes mivoltot. Sokan helytelenül magyarázzák a bűnbeesést: azt tanítják, hogy mikor ez megtörtént, Ádám elszakadt az Istentől és a Rossz karmai közé került. Kérdezem én azoktól, akik tanításaikkal bűnbe kényszerítették az embert: miként létezhet a bűnös ember, vagyis a tökéletlen lény, ha Isten tökéletesnek teremtette az embert? A magunk által létrehozott és felvállalt örömeink, fájdalmak alkotják az emberi életet, az emberi mivolt értelmét; az életnek nincs célja, csak értelme, Jó és Rossz édestestvérei egymásnak. Nem két részre osztják a világot, novíciusaim, hanem Eggyé kovácsolják össze, szoros kapcsolataik egymással a világot Istenivé teszik. De erről ne többet. Éljétek meg a Jót és a Rosszat, és ne kételkedjétek az Igében. Arra törekedjétek, hogy ne tegyetek különbséget Jó és Rossz között, hanem fogjátok fel azokat a tökéletesség formáiként.

A kolostor kertjében felhangzó csodálatos szavak még szebbé, csendesebbé varázsolták az ezer színben pompázó virágokat, a hatalmas fákat, a nevetgélő bokrokat és a kéjesen elnyújtózó ágyásokat, melyek ott ültek és lélegeztek körülöttünk, melyek közé elrejtőzött rendünk, hogy csakis Istennek szentelje létét, életét, és ne annak a primitív, öldöklő világnak, mely oly nagy tévhitben tengette nyomorult életét; a kolostor öreg, hatalmas falai megvédték bennünket mindenféle uralomra vágyó vérszomjas uralkodótól, kalandortól – hiszen oly sokan szerették volna rendünket leigázni és lerombolni a kolostort, a kolostort, melynek csarnokaiban ősi tudással bíró könyvek húzódtak meg, immáron örökre védve az idő vasfogaitól és a nyomorult gondolatoktól; oly sokan szerették volna megszerezni értékes festményeinket, melyeket isteni lázban égve festettek szerzetestársaink, vászonra, fára róva a szenvedő Jézus vágyakozó arcát – utolsó pillanata az Istenhez visszavágyó és visszatérő Fiúnak –, a jajgató Szűz emberi, ám isteni áhítatban fürdő vonásait. Oly sokan szerették volna messzi országokba ragadni a szertartásokhoz felhasznált büszke, öreg kelyheinket, melyeket még a római császárok formáztattak aranyból, rakattak be szűzi, mély tűzű gyémántokkal, melyekből maguk a császárok is ittak, mielőtt rendünknek ajándékozták volna. Számtalanszor ostromolták meg kolostorunkat az idők folyamán, számtalanszor megpróbálták a falakat lerombolni, számtalanszor próbálták felgyújtani – de miként öreg, bölcs szerzetestársaink mesélték, erős védelem alatt álltak ezek a falak: a hozzájuk sújtott kövek porrá hullottak, idebent egyetlen tüzes nyíl sem tudott tüzet fakasztani. Soha egyetlen embernek nem kellett fegyvert ragadnia kolostorunk védelmére! Végül már tudomásul sem vette rendünk, ha valaki ostromolni kezdte a kolostort: bent néhány tompa puffanás hallatszott, az égen megjelent néhány füstfelhő, hogy szerte is foszoljon. Néha különös jelentéseket tettek a falakon sétáló szerzetesek: az ellenséges had emberei egymásnak támadtak, egymást mészárolták le. Végül már senki sem merészkedett megtámadni a kolostort; talán megértették vagy elfogadták, hogy ezek a falak Isten védelme alatt állnak.

Étkünket bőségesen megteremte a hatalmas kert. Több kút is állt udvarunkon, vizük kristálytisza és csodás ízű, s jött fel ez a víz a szorgos kezek noszogatására nagy örömmel. Juhaink, teheneink, bivalyaink, kecskéink annyi tejet és húst adtak, hogy a rászorulóknak is bőségesen tudtunk juttatni, vagy cseréltünk darócra, búzára, szerszámokra; bár ezekre sem volt igazán szükségünk: kenyeret alig vagy egyáltalán nem fogyasztottunk, ruháinkat magunk is meg tudtuk szőni, varrni, kovácsaink pedig messze földön híres szerszámokat készítettek. Rendünkben sohasem történtek visszaélések, mindenki maradéktalanul alávette magát felettese szavainak: hiszen mindenki tudta, hogy olyan emberek szájából hangzanak el az utasító szavak, akik maradéktalanul tiszták, s így Isten Igéje szólal meg általuk. Még a leg egyszerűbb utasításról is tudtuk: Isten akarja így; ha mi is akarjuk, akkor boldogok leszünk, a végtelen nyugalom részesei.

Örömmel engedelmeskedtem mesterem szavainak, nagy szerencsém volt az, hogy az ő gondos irányítása alá kerültem, hiszen egyike volt azon kevés embereknek, akinek tanácsaira főapátunk támaszkodott, hallgatott. Az igazsághoz tartozik az is, hogy mikor az előző főapát eltávozott e világból, hogy végtelen nyugalomra hajtsa fejét Isten kebelén, akkor mindenki mesteremet szerette volna a vezető helyén látni – csakhogy ő nem akarta; inkább maradt meg tanítványai körében, oktatta őket, szelíd, puha, gyöngéd szavaival, melyek bizony tudtak könyörtelenek és szigorúak is lenni. Ám örömmel engedelmeskedtünk: tudtuk, minden szavával megáldja elménket, felébreszti bennünk az Igét, közelebb visz Istenhez.

Immáron ötvenkét esztendeje is elmúlt annak, hogy kolostorunkat senki sem támadta meg; ötvenkét esztendeje annak, hogy környékünkön a legteljesebb béke honolt, nem volt betegség, éhínség, a közelben elhelyezkedő falvak, városkák csodálatosan fejlődtek; az emberek csinos házakat emeltek, családot alapítottak, szorgalmasan művelték földjeiket, szaporították állataik számát, s imádkoztak Istenhez, miként imádkoztunk mi is nap mint nap a Mennyei Atyához. A békesség fuvallatai ébresztettek minden hajnalon, s este, amikor búcsút vett a nap e világtól, helyet engedve a bársonyjé pihentető simogatásainak, oly tisztasággal és bizalommal és nyugalommal mentünk ágyainkba... hogy aztán napkelte előtt ismét misével köszöntük a napot, megelőzve ezzel még a rikoltozó kakast is, melynek hangjaira önkéntelenül is nevetésre derültünk mindannyian. A hajnali mise után a pompás, egyszerű reggeli következett, melyet a kolostor nagycsarnokában fogyasztottunk el, miközben valamely testvérünk az áldott Szentírás egyik részletét olvasta fel, így is elősegítve azt, hogy magunkhoz emeljük az étket, testünk részévé tegyük, s közben Isten Igéjével is táplálkozzunk – eme kettősség nagyban járult hozzá ahhoz, hogy lelkünk templomát megőrizzük a maga teljes tisztaságában. A reggeli étkezés után a szokásos munka következett – mely munka azért minden reggel másnak és másnak tűnt –, az istállók kitakarítása és az állatok ellátása, a kerti munkák, a vízhordás, a gyengélkedők ápolása. Ezen gyengélkedők azon testvéreink voltak, akik azt hitték, hogy önsanyargatással közelebb jutnak Istenhez: ezért minden percüket imádkozásra fordították, testüket szeges övekkel, avagy éppenséggel korbáccsal kínozták – így bizony nagyon legyengültek. Főapátunk csendesen megintette a szenvedélyes túlbuzgókat, emlékeztette őket arra, hogy a sok ima, melyet elmorzsolnak szent szobraink alatt, immáron nem is az Istenhez szólnak, hanem a semmihez, csupán önön rombolásokat szolgálja.

Áldott elme volt a mi főapátunk! – mindig is tudta, hogy ki meddig bírja az önsanyargatást, éppen ezért utat is engedett minden ilyen kívánságnak, hiszen tudta, hogy az önsanyargatás bizonyos szinten közelebb visz az Igéhez, és segít elfeledtetni a szenvedélyeknek, a vágyaknak olykor bizony félelmetes hangjait.

A déli mise idején ismét összegyűltünk. Mise után következett az ebéd, ebéd után pedig kétórányi pihenés. A pihenés ideje alatt öregebb szerzetestársaink néhány percre álomba merültek, mi fiatalok pedig elcsendesedtünk; legtöbb esetben

elhagytuk a dormitóriumot, nehogy valamelyiküket is felébresszük; tudtuk – ők arra várakoznak, hogy visszatérjenek Istenhez, már megélték és megtanulták azt, amit ember megélhet és megtanulhat ezen a világon. Kénytelen vagyok bevallani, némileg irigyeltem is öreg társaimat, hiszen bölcsességük, tudásuk, tapasztalatuk messze a mi tudásunk felett állt. Mesterem észrevette ezen érzésemet, s óvatosan, szelíden megintett:

– Ne vágyakozz az ő tudásuk, tapasztalatuk után, Anzelm! A te időd még nem jött el. Él meg a saját korodat, ne vágyakozz még távoli dolgok után.

Tudtam, igaza van. Nem is ellenkeztem egyetlen szavával sem, inkább arra törekedtem, hogy hadd nyissák fel szavai bennem a megértés, a megnyugvás kapuit, melyeken keresztül az Út Istenhez vezetett.

Délután pedig, a pihenés óráit követően, a fiatal szerzetesek, novíciusok mestereikkel a kertbe vonultak tanulás végett – feltéve, ha ezt az idő is megengedte, különben a kolostor főépületének a második emeletén található oktatótermet vettük igénybe –, hogy gyarapítsák tudásukat Istenben. Az öregek pedig a templomokba mentek, imádkoztak, az írástudók könyvekbe merültek, mások a vacsora elkészítése körül segédkeztek.

Megszámlálhatatlanul sok órát töltöttünk mestereink körében. A mi mesterünk maga válogatta ki tanítványait – a főpát csupán neki engedélyezte ezt a jogot –, úgyhogy mindazon fiatalok, akiket ő oktatott, kiemelkedtek a többiek közül, és nagyobb tiszteletnek örvendtek. S miután tanulmányaikat befejezték, szentelt megbízatásokat teljesítettek: ők tartották a kapcsolatot a Szent Pápával, a fejedelmekkel, az uralkodókkal, királyokkal, közülük válogatták ki azokat, akik a hatalmas könyvtárban dolgoztak, kódexeket másoltak, könyveket díszítettek, papírt és pergament készítettek, régi, szakadozott írásokat javítottak ki. A kolostor könyvtárába minden írástudó beléphetett, olvashatott, tanulhatott, de a könyvtár bizonyos könyveihez csak mesterem nyúlhatott a főpáton kívül: s még mesteremnek is tilos volt az olvasottakat továbbadni.

Napnyugta előtt mindenki templomba sietett, hogy részt vegyen a nap utolsó miséjén. Itt köszöntük meg a Teremtő Atyának az elmúlt nap nyugalmát, bölcsességét. Aztán az esti étkezés következett, a nap nyugtával pedig mindannyian ágyba mentünk, néhány könyvtáros testvérünk kivételével, akik a főpát külön engedélyével maradtak helyükön, hogy néhány sürgős megbízatásnak eleget tegyenek – könyveket másoltak: sok tanulni vágyó uralkodó rendelt könyvet kolostorunktól.

Így borult rá az éjszaka a hatalmas, erős kolostorra, így gyűlt ki minden éjszaka a békesség gyertyája, hogy aztán a hajnal, a derűt, erőt és nyugalmat sugárzó Nap a templomban találjon mindannyiunkat. Az áhítat, mellyel imára emelték kezüket testvéreim! azok a könnyes, boldog pillanatok! a zsoltárok nemes és lelket duzzasztó hangjai! Ilyenkor mindannyian mellettünk éreztük a Teremtő Atyát... Aztán kezdődött minden előlről: mise, reggeli, munka, déli mise, ebéd, pihenés, majd kinek munka, kinek tanulás – s végül az esti mise, a vacsora és az éjszakai nyugvás. Csü-

pán a szokásos, hagyományos ünnepekkor változott meg némileg ez az isteni életmód: ilyen alkalmakkor a kolostor mintha pompázatosabbá változott volna, fenségesebben hirdette volna az Atya szavait, mintha áldottabbak lettek volna az itt lakók – mi mindannyian.

– Soha el ne feledjétek, hogy a bölcsesség alapállapota a nyugalom, az isteni nyugalom – mondogatta mesterem. – Soha el ne feledjétek, hogy a kételyek, csupán a kételyek tudják megbontani, vagyis tévútra vezetni szellemeteket. Igaz ugyan, hogy a tévutakról egyszer mindenki visszatér, hiszen ezt így rendelte el az Isten, de a sok fájdalom, a sok keserűség és bánat, mit a tévútra tévedt érez, nos, ez sokáig képes megzavarni, feldúlni a lelket, annak nyugalomát. A tévútra tévedt lélek úgy érzi, az Ige nem tökéletes, úgy érzi, Isten tökéletlennek teremtette a világot. Márpedig ez lehetetlen. Mindenhol Isten rendje uralkodik – menjetek, és találjátok meg a bennetek lakozó rendet, menjetek, és tudjátok, hogy a Tökéletes tökéletlent nem teremthet. S mindig tudjátok, hogy *valóság* az, amit megélték, hogy Isten tökéletes rendje tárul fel minden kapu megnyitásakor – és ezért áldjátok a Teremtő Atyát, aki a világra teremtett benneteket. Imigyen értek el majd – és érünk el mindannyian – a Mennyeeknek Országába, ahol a test és a lélek eltűnik, ahol csak tiszta szellemetek kerül az Atya keblére, s marad ott az örökkévalóságig. Mert mindenkinek vannak kételyei, minden idiótának; nézzétek meg a világot: oly sokáig keresték a nyugalomát, békét, a bölcsességet, hogy egymást öldökölik a kétségbeeséstől – maguk miatt nem látják önmagukat, vagyis a Teremtő Atyát. Legyen ez tanulság mindannyitoknak, hogy aztán a Paradicsomban nyugodjatok az örökkévalóságig.

Lassan eltelt, elmúlt az idő, csaknem észrevétlenül. Mesterem egyre öregebb lett, s az öregség egyre több bölcsességet vont elméjébe; arcán ugyan ott voltak az idő mély árcai, de szeméből isteni, megszentelt fény tört elő; szentként tisztelték immáron, s ahol nevét kiejtették, tisztelet költözött a lelkekbe. Végül kénytelen volt abbahagyni a szívének oly kedves oktatást is, hiszen nem bírta öreg tagjait a tanítás okozta fáradalmakkal szembeszegezni.

Abban a kegyben részesültem, hogy a főapát könyvtárossá nevezett ki; mikor az esti misén bejelentette e kegyet, végtelen öröm töltötte el lelkemet. Könnyezve ke-restem meg öreg mesteremet, aki jóindulatúan simogatta meg a kezem, mosolyogva nézte örömkönyeimet.

– A rejtett tudás birtokába is beléphetsz immáron, Anzelm. Képességeid kiválóak, erről magam is megbizonyosodtam. Sokszor az az érzésem, hogy a Teremtő Atya téged különösen kegyel – töprengett el. Aztán felnézett és tovább folytatta. – Tiszteld a könyveket, mert magukban hordozzák az Atya Igéjét. És tudd, hogy most már a saját utadra léptél. Keressél meg gyakran – hadd maradjak még a vezetőd, a támogatód, hadd maradjak még öreg mestered, aki tanácsaival, tapasztalataival tud segíteni az örök nyugalom és béke útján. Most töröld le könnyeidet és menj. Felelj meg annak, hogy kiválasztottak...

Megcsókoltam kezét, mire ő azt kérte, hogy tegyem azt a fejemre. Megáldott – éreztem a különösen tiszta erőt belém áramolni. Végül szobámba küldött. Egész éjszaka imádkoztam, dicsértem a Teremtő Atya fenségét, igazságosságát, kértem, segítsen munkámban.

– Segíts, hogy segíthessek – zártam imámat, mikor láttam, hogy a hajnal bíbor-sugarai megcsillannak a cella ablakában. Templomba siettem. Öröm volt nékem minden lépés Isten háza felé.

Eleinte könyvek másolásával foglalkoztam Artur testvér irányítása alatt: öröm volt nézni, miként szalad karcsú ujaival az ecset, a toll; oly könnyedén vázolta a díszítéseket a pergamenre, miként faragja a tudása teljében lévő mester az isteni, erezett márványt. Mindössze öt hét alatt sajátítottam el a másolás nemes mesterségét, kiváltva ezáltal sok másolótársam, testvérem csodálkozását.

– Nagy kegyben tart téged a Teremtő – mondta mesterem, mikor eljutott hozzá gyors fejlődésem híre –, ezért légy hálás neki.

Végül én végeztem a legnehezebb művek másolását; külön engedélyt kaptam a főapáttól arra, hogy bármikor dolgozhassak. Hírem hamarosan túlnőtt a hatalmas kolostor falain, ha valaki le akart másoltatni egy könyvet, a munkát csakis velem szerette volna elvégeztetni. Később már kénytelen voltam csak olyan megrendeléseket teljesíteni, melyeket mesterem is támogatott.

Oly nagy örömmel másoltam a könyveket! Boldogsággal töltöttek el az ujjaim alól előbukkanó iniciálék, képecskék, melyek arany, ezüst, bíbor színekben fürödtek. – Isten áldását adja minden egyes munkádra – mondogatták testvéreim, és én ezt nagy alázattal vettem tudomásul; igyekeztem megfelelni munkámnak, s bár igen elterjedt szokás volt rövidíteni vagy megtoldani a másolandó könyvek szövegét, ezt sohasem tettem meg, mivel tudtam: én csatorna vagyok, rajtam keresztül folynak át a gondolatok, az én lelkemen, testemen keresztül vetődik pergamenre, papírra az Ige, a próféták, a szentek, az apostolok szent szavai. Valósággal elbűvöltek ezek az örökkévaló szavak, rádöbentem – hiszen mindeddig csak tudtam, de nem láttam a maga pompájában –, hogy valóban az Ige által teremtődött a világ, és a teremtés ak-tusa óta mit sem változott: íme a bizonyíték! – Isten szellemének, nagyságának megváltozhatatlan szavai. Nemhiába a latin nomen szó egyszerre főnév és név-jelentő is, hiszen ez is a változatlanságot, a tökéletességet hirdeti. *Mozdulatlanságában* volt a nyelv bizonyíték arra, hogy Isten tökéletes – íme, a *változatlan* nyelv is az ő tökéletességét hirdeti!

Mesterem tanácsára főkönyvtárossá nevezett ki a főapát, s így azokhoz a könyvekhez is hozzájuthattam, melyeket mások nem kaphattak meg. Mohó étvágygal vettem rá magamat a tiltott tudásra, tanultam szakadatlanul, hogy még közelebb kerüljek a Teremtő Atyához. Mesteremmel gyakran beszélgettünk a tiltott könyvekben meghúzódó gondolatokról. Az ő bölcsessége és tapasztalata nélkül bizony számtalan művet félreértettem volna, hiszen voltak ott olyan pogány írások is, melyek elolvasásához nagy türelemre és bölcsességre volt szükség. Ezen írások nem

úgy magyarázták, láttatták a világot, miként az valójában volt, hanem tévútra vezették a tapasztalatlan tanulmányozót. Többek közt azt állították, hogy Isten tökéletlen, azt állították, hogy a világban állandó harc dúl, s ezt a Szent Bibliából vett idézetekkel próbálták alátámasztani. Külön értelmet, létet adtak a Rossznak és a Jónak, s azt állították, hogy nem Isten teremtette a Rosszat, hanem a Sátán, Isten egyik legszebb angyala alkotta meg és bocsátotta az emberekre, hogy tönkretegyje a világot, a tökéletességet.

– Ne vesd meg ezeket a könyveket és gondolatokat – oktatott mesterem. – Szerzőik igazán bölcs és nagy emberek voltak. Ám olyannyira keresték Istent, hogy tévútra tévedtek, s mivel ezt papírra is vetették, sok lelket is eltérítettek a forrástól – hiszen az emberi érzések nagyon könnyen átragadnak. Ezért kell fokozottan vigyáznod érzéseidre, ezért kell fokozottan vigyáznod ezekre a gondolatokra; tanulmányozd azokat, hogy meglásd: mit kell tenned, és mit nem kell tenned, hogy mindez elkerülj, és az Ige szerint élj. Fokozottan vigyázz ám Anzelm testvér! (és mekkora megtiszteltetés volt számomra, hogy ekkor nevezett életében először testvérenek!), mert hajlamos vagy a kételkedésre!

Ezért többször is megintett; emlékeztetett arra az irigységre, melyet éreztem öreg testvéreim iránt, sok-sok esztendővel azelőtt.

– Az által, hogy irigyelted öreg testvéreink tapasztalatait és bölcsességét, tulajdonképpen kételkedtél, mi több, arra vágytál, hogy megtérjél fiatalon a Teremtő Atyához. Hiszen nem mondja-e az irigység, hogy te sohasem lehetsz ilyen bölcs és ilyen tapasztalt? nem azt mondja-e az irigység, hogy Isten tökéletlennek teremtette a világot, mivel te nem vagy annyira bölcs, annyira tapasztalt? ezért: nem mondja-e azt az irigység, hogy hiábavaló minden? és nem jön-e az irigység után a harag, melyet csak a tehetetlen, bizonytalan és tanulatlan emberek éreznek? és nem képes-e feldúlni a harag a világot? Így – nem tévút-e a harag? Ne feledd el soha, Anzelm testvér, hogy az Ige a maga örömére vált két részre, s ez által isteni szabadságot nyújtott az embereknek; ám Jó és Rossz között is el lehet tévedni; az a személy, aki nem az Igében él, nem rossz úton jár, hanem nyomorult, kétségbeesett, és ezért boldogtalan.

Néhány esztendő leforgása alatt minden tiltott könyvet elolvastam. Ígéretemhez híven, egyetlen testvéremnek sem adtam át ezt a tudást, még csak szóba sem hoztam, csupán mesteremmel beszéltem ezekről. Ám nem sokáig – agg mesterem teljesen lebévult, még az is fájdalmat szerzett neki, ha tagjait megmozgatták; száját nem tudta szóra nyitni. Megértettük, hogy napjait csak a várakozás tölti ki: meg akar térni, vissza akar térni Teremtőjéhez, hogy ott végleg megnyugodjon. Az esti misét immáron az ő üdvösségéért celebráltuk, maga a főapát tartotta a szertartásokat. Végül bekövetkezett az elkerülhetetlen: sohasem fogom elfeledni a főapát arcát, amikor megállt az oltár előtt, háttal a gyülekezetnek, letérdelt és könyörögni kezdett. Csaknem bénultan, csigalassúsággal álltunk fel mindannyian, egyszerre, lehorgasztott fővel kulcsoltuk imára kezünket, mondtuk egyszerre az imát. Egész éjsza-

kás mise, könnyörgés következett; oly sok könny, sóhaj szállt el akkor a templomban, mint addig még soha. Mindannyian a hihetetlen fájdalom által meggörnyedve roskadoztunk a vesztség terhe alatt. Úgy éreztem, mintha lelkeket darabokra tépték volna, szellemem megvadult ménlóként vágta az kietlen, végeláthatatlan pusztákon, sötét erdőkre téved be, mérgezett forrásokból ivott, hogy aztán még vadabban, örültebben, magányosabban rohanjon körbe-körbe a kietlenségben. Elfehéredett ujjakkal szorítottam az előttem lévő fekete pad támláját, hol reszkettem a hidegtől, hol lángok nyársalták fel testemet, hogy legszívesebben köntösömet is letéptem volna. Végül összeestem és gyomrom tartalmát a templom padlójára ürítettem.

Cellámban tértem magamhoz, homlokomat ecetes szivaccsal borogatták, ágyam mellett két testvér imádkozott, kezeimet összekulcsolták, rózsafüzérrel összekötötték. A természet füveinek jó ismerője, Gergely testvér köszöntötte eszmélésemet, elküldte egyik testvérünket, hogy értesítse a főapátot állapotom jobbra fordulásáról. Aztán egy agyagpoharat tartott számhoz.

– Ezt idd ki – biztatott. Kiittam, és köhögni kezdtem.

– Csak lassan, lassan – mondta. Szólni próbáltam, de ő megakadályozta. – Egész nap itt feküdtél. Eleinte hánykolódtál, szádból hab jött fel, hánytál, s oly rosszul voltál, hogy azt hittem, el kell búcsúznunk tőled. Végül megtaláltam egy régi gyógyszernek az elkészítési módját, s a balsam megnyugtató. Állandó mise folyt érted – és íme, Isten meghallgatta szavainkat, visszaadott minékünk. Áldd ezért Őt... Mestered is ezt mondaná...

A főapát jött. Arcát örömkönnnyek borították, de ezek a könnnyek sem tudták eltakarni az aggodalmak maradványait. Ágyamhoz lépett és megsimogatta arcomat.

– Pihenj, fiam – mondta, hangja kissé reszketett. – Hosszú útról érkezted vissza, Isten kegyelméből.

– Mi lesz most, jó uram?... – suttogtam, s alig ismertem saját, torz hangomra.

– Nem vagy egyedül, testvérem – ült le ágyam szélére. – Mindannyiunknak hiányzik – horgasztotta le fejét, hogy eltakarja bánatát. – Téged tanított a legtöbbet. Kapaszkodj szavaiba – biztos, hogy ő is így akarná. A legkedvesebb tanítványa voltál – állt fel –, ne engedd őt csalódn...

Láttam bánat felhőzte arcán, szemén, hogy maga sem tudja, mit mondjon.

– Most pihenj... – szólat meg, és kisetett a szobából. Gergely testvér becsukta utána az ajtót, port vett elő egyik ládikójából, egy kis tálcskába öntötte, vizet adott hozzá, majd golyócskává gyúrta össze a masszát.

– Ezt vedd be – nyújtotta egy pohár vízzel együtt –, segít elaludnod, összegyűjteni erődet.

Alig tudtam fejemet felemelni; lassan lenyeltem a gyógyszert, némi vizet ittam rá. Gergely testvér eligazította takarómat, aztán elmorzsolta egy imát mellettem, majd távozott a szobából a másik testvérral együtt. Magamra maradtam. Éreztem, hogy megrohannak a kétségbeesés ördögei – ám a gyógyír közbelépett, elmém lassan-lassan a kábulat tavába merült.

De a másnap az iszonyat napjának bizonyult. Mesterem holttestét előkészítették a halotti szertartásokra, megmosták, felöltöztették – és én gyengeségem következtében ezen nem vehettem részt. Dermedten feküdtem, bár tagjaimat némileg tudtam mozgatni, járásról szó sem lehetett. Gondolataim végtelenül kínoztak, óriási volt büntudatom: íme, nem lehetek mellette akkor, amikor megtér Teremtőjéhez, íme, olyannyira gyenge vagyok, hogy nem tudok felkelni és segédkezni teste megtisztításánál, íme, még az imádkozáshoz sem tudok letérdelni, hogy útját a Menyneknek Országába megkönnyítsem; csak a könnyeim szakadtak folytonosan, enni sem akartam (Gergely testvér alig tudott valami kevés erősítő főzetet belém diktálni, de gyomrom azt is azonnal kidobta magából), kezem reszketve markolta a szűrős takarót, a hideg gyakran kirázott; lelkem üres volt, testem a lélegzetet is alig tudta magába fogadni. A főpát kétszer is megkeresett, biztatgatott, nyugtatgatott, felszólított, hogy Isten kegyelmében keressem fájdalmaim enyhülését. Poros volt ruhájának alsó része, ebből láttam, hogy maga is térdelve töltötte a napot.

Gergely testvér kétségbeesett tiltakozása ellenére mégis részt vettem a temetési szertartáson, két testvérem támogatásával. Szürke ködben úszott előttem a világ, csupán a fehér golyosba bugyolált testet láttam, melyről nem akartam elhinni, hogy néhai mesterem teste, hiszen sokkal kisebbnek tűnt. Mikor felemelték a testet, hogy sírba fektessék, kicsúszott a lepel alól a kéz: szürkésfekete faágat láttam, keselyűkarmakkal, hitvány, fekete erekkel, vörös foltokkal, és – Isten megbocsát nekem ezért a kijelentésért – bűzös, oszladozó hulla szagát éreztem. Olybá tűnt, mintha az eltemetendő már régen halott lenne. És a szürke ködből ritkán kibukkanó arcok is oly különösek voltak... az az érzés marcangolt, hogy halottak vagyunk mindannyian, élettelen testek temetik az ismeretlen tetemet, tétova, imbolygó mozdulataik homlokegyenest ellenkezők voltak az élők mozdulataival; nem, nem mertem elhinni, hogy mindez csupán egy álom lenne, egy látomás, képzelgés, mit legyengült testem csiholt kínok közt elmémbe. Mikor az első göröngy a tetemre zuhant, elájultam.

Hosszú hetek viaskodása következett: beteg voltam, olyannyira beteg! egyik álomból a másikba zuhantam, láttam a szörnyű poklot, a leláncolt Sátánt, a tűzfolyamokat, melyekben emberek ordítottak, rimánkodtak, égtek szüntelenül; koromfekete éterben röpdöstem a Föld körül, s alig bírtam elviselni azt a nyilvánvaló, immár tagadhatatlan igazságot, hogy bolygónk kering a nap körül és nem fordítva. Aztán büszke, fegyveres szellemek vetek körül, sisakot, páncélt viseltek, lándzsájuk végén kis tüzek égtek szelíden – és tudtam róluk, hogy ők védelmezik meg az emberi világot a gonosz szellemektől, démonoktól, bukott angyaloktól. Néha jajgatva, jéghideg verítékben fürdő testtel ébredtem fel, rémülten észleltem, hogy vastag szíjjakkal az ágyhoz kötöztek; láttam, hogy cellámban számtalan gyertya ont fényt, több testvérem is imádkozik folytonosan, Gergely testvér pedig, a gond árkaival homlokán, kever össze különböző porokat – és mindez fájdalmas volt ugyan, de olyannyira feleslegesnek tűnt! Hiszen én dönthettem el: visszajövök ide, testvéreim közé, vagy egyike leszek a túlvilág szellemeinek, a kóválygó démonoknak, akik min-

denhol a harcot, a gyűlöletet szították és megakadályozták az értelmes tudás elterjedését, mert a szerencsétlenek csak vérrel tudtak táplálkozni, az isteni energiák erőszakos felszabadításával; kénytelen voltam észrevenni (jaj! mennyit sírtam, zokogtam ezen azóta, hányszor korbácsoltam, kínoztam meg testemet!), hogy mi mindannyian, rendünk, szerzetestársaim egy valószínűtlen, üres világban élünk, olyan létben vagyunk, melyben ugyan ott van a Teremtő Atya Igéje, de megcsúfolt, meggalázott állapotban, üres, nagy, hangzatos szavak által: mert létezik az Ige, de sohasem oszlott két részre, nem áll csak Jóból és Rosszból, hanem mindkettő és mindenek felett van! olyannyira tökéletes, hogy tökéletlen, olyannyira tökéletlen, hogy tehetetlen, és mégis – minden általa létezik, és ezért minden hozzá tartozik: háború, béke, öröm, gyász, éh, láz, betegségek, a pokol, a kóválygó, bukott angyalok, a gyönyör, az álom, a delírium, a keserűség, sőt – még az istengalázás is! Rájöttem, hogy az Ige mindegyikünkben létezik, de azt békével, nyugalommal soha el nem tudjuk érni, mert a befele vezető út tele van kételyekkel, és minél erősebben kételkedik valaki, annál jobban közeledik az úthoz, annál jobban van úton, annál jobban szereti az Igét, és érti az Igét – és az Ige az Úrhoz vezet, aki, ami mindenek felett, még az Ige felett is áll, ezért meg nem érthető, meg nem érinthető és el nem mondható sohasem! Ez a világ a teremtés minden öröme és fájdalma: káosza és förtelmességei között kell felfedeznünk a bennünket meghatározó részt, mely az Ige része. Emberi mivoltunk a jó és a rossz felismeréseiből, ezek alakzatainak tudatosításából áll, ez a legteljesebb gyönyör, ez az isteni Ige – boldog nyugtalanság, tudás, valóság és álom egyszerre: létünk ötvözet, isteni ötvözet, és ezért – tökéletes!

És láttam a jövendőt, megértve ezáltal, hogy semmi sincs megírva: a világnak van sorsa ugyan, de ezt meg lehet változtatni, magunk alakítjuk sorsunkat – vigyáznak ránk, ám ugyanakkor teljesen szabadok vagyunk; csak kérnünk kell és megadatik nekünk; láttam, hogy hányan és hányan kallódtak és kallódnak el az úton, teljesen értelmetlenül – és sajnáltam őket, mert bennük is ott rejtőzött és rejtőzik az Ige, belsejükben, minden sötétség ellenére is, jobban vigyázzák az Istent bárminél ezen a világon, jobban, mint a kolostorok mélyén fetrengő és Istent üvöltözéssel kereső nyomorult papok, szerzetesek és apácák.

Ilyen kétségek és állapotok közt hevertem bénultan hetekig, míg úgy nem döntöttem, hogy visszatérek abba a testbe, melyet Gergely testvér porai némileg megerősítettek. Miért nem választottam inkább a halált ezek után? – magam sem tudom. Néha teljesen elváltatva léteztem testemtől, s bizony a test korlátoltsága, hidegsége egyáltalán nem vonzott; ám ugyanakkor lenyűgözött a földi világ természetes szépsége, lenyűgözött csodája, mely a teremtés által kapott lélegzetre, életre; és igen, ekkor akartam a testet, de jaj volt a magamra ébredés porhüvelyemben! Néma elkeseredéssel feküdtem ágyamon, közönyösen vettem magamhoz a különféle, gyógyító keverékeket, hagytam, hogy Gergely szerzetes minden este alaposan bekenje minden porcikámat balzsamjaival. A főapát számtalanszor meglátogattam, és én elkövettem azt a tiszteletlenséget, hogy eleinte nem is szóltam hozzá, mi több, figye-

lembe sem vettem szavait. Tettem ezt azért, mert úgy gondoltam: ő a továbbvivője, szellemi élőködője annak a tunyaságnak, álomvilágnak, melyben éltek és élnek testvéreim évszázadok óta.

Aztán közönyöm lassan-lassan feloldódott. Néhány hét elteltével úgy döntöttem, hogy részt veszek egy szentmisén is, annak ellenére, hogy fölöslegesnek éreztem minden szót, mit kimondanak Isten nevében.

A nyugalom semmit sem jelentett számomra, a kolostor falai már nem megvédték, hanem bezártak; de ugyan hová mehettem volna? hová? – hiszen a kinti világot egyáltalán nem ismertem, mindössze homályos emlékeim voltak róla, egészen kicsi voltam, amikor szüleim elhoztak ide, itt éltem, tanultam, kertet műveltem, könyveket olvastam, parancsoknak engedelmeskedtem, olyan parancsoknak, melyekről azt hittem, hogy betartásukkal Isten keblére kerülök... Vége szakadt itt már minden nyugalomnak, legalábbis számomra. Ám gyakran kaptam magam azon, hogy fájdalmas könnyek közt emlékszem vissza a tökéletesség és a boldogság gondolataira.

– Atyám – fohászkoztam ilyenkor a Teremtő Atyához –, miért választottál engem arra, amit még magam sem tudok? Hiszen oly könnyű volt azokat a gondolatokat követni, a régi parancsok szerint élni!... s most vagyok az Ige által: boldogtalanul, éggődve, szálnalmasan, nyomorultan, de valahol mégis némileg boldogan.

Nagy fájdalmat szerzett nekem, hogy szeretetársaimat nem világosíthattam fel, nem mondhattam el nekik átéléseimet, gondolataimat; hiszen hiába is tettem volna ezt! – Ugyan, ugyan – mondták volna –, még nem heverted ki mestered elvesztését, halálát.

Hogy ő hiányzott-e? Hiányzott! Elemi erővel – hiányzott! Olyan voltam nélküle, mint egy kiszáradt tó, mely víz, eső után vágyakozott; minden reggel úgy ébredtem, hogy mindez csak álom volt, s mindjárt cellájába mehetek... de sehol sem leltem őt. Nem leltem betegségem alatt, vízióimban, látomásaimban, nem leltem képét gondolataim közt, és nem leltem könyveim közt a könyvtárban. Mert felépülésem után visszakerültem a könyvek közé, s bár az általam elvégzett munkákat most is csodálattal fogadták megrendelőim, szeretetársaim, nem leltem örömeimet a munkában; tudtam, minden könyvet a mulandóságnak készítettem el, a bennük rejlő gondolatok éppúgy tovatűnnek az idő mélységes, valótlan gyomrában, miként tovatűnt mesterem mellőlem, miként tovatűnt, lefoszlott rólam a kolostorba, a csöndbe, a nyugalomba és rendbe vetett hitem, hogy helyet adjon egy idegen, de izzó ürességnek. Szótlan, fáradt, gépies, konok idegenné változtam, idegenné, mint amilyen idegen volt számomra mesterem holtteste is és maga a főapát is a későbbiekben.

Hónapok teltek el. A főapát többször is cellájába hivatott, megpróbálta feloszlítani az életemet, hitemet szétziláló kételyeket. Nem tudom, mit tett, de szavai hallatára nyugalom és béke vett erőt lelkemen, nyugtalan szellememet lecsillapították a békesség szavai. Végül abban a szerencsében részesültem, hogy novíciusokat oktasak.

– Túl vagy a megpróbáltatásokon, Anzelm testvér – bízta rám a főapát a tanítást –, itt az ideje tudásodat továbbadni.

Abban a kegyben részesített, hogy magam válogathattam ki növendékeimet. Annak ellenére, hogy megnyugodtam, lecsendesült szellemem, a kételyek nem tűntek el – ezért inkább a könyvtár csendjére lett volna szükségem a megnyugváshoz. Megpróbáltam elnyomni érzéseimet, s ez némileg sikerült is. Miként már mondtam, a főapát bölcsessége megnyugtatót ugyan, de elmémben gyakran feltámadtak a kételyek, s szétzilálták gondolataimat: így gyakran homályba, magányba, nyomorult érzésekbe ütköztem. De bíztam: egyszer vége lesz.

Pontosan tudom, hogy mikor tört rám az az álom, mely kételyeimet fergeteggé változtatta, felégette testemet, akkori lelkemet magam által meggyűlöltette, és tönkretette életem jó néhány esztendejét – ám mégis utat mutatott.

Az Úr 1073. évében, decembrius, vagyis a Bak jegyének havában történt, amikor minden fagyos, szürke, élettelen és dermedt. Pontosan azon a napon, amikor öt esztendeje múlt annak, hogy mesterem idegen testét a földnek adtuk. A főapát egész napos misét rendelt el az eltávozott emlékére, ezért a nagytemplom tömve volt gyertyával, zengtek a szoltárok, ima imát követett – én celebráltam a mise egy részét: könnyek közt, reszkető testtel, fagyott, hófehér arccal, állandó rosszulléttel küszködve emlékeztem meg mesteremről, áldva ugyan szóban, ám magamban némileg szomorúan és lemondóan, tetteit, tanításait, erkölcsi és lelki tisztaságát. Könnyeim ugyan igazi könnyek voltak: csupán öt esztendeje annak, hogy eltávozott e világból szívem legkedvesebb embere, így halálának fordulója, temetésének emlékezete bizony felszaggatta lelkemben az emlékezés alig bezárt kapuit; a boldog órák, évek, melyek alatt oly sok mindent tanultam tőle, melyek nyugalomban, békeességben és tudásban teltek el, most oroszlánokká, kiéhezett farkasokká, szörnyetegekké változtak, és egyre marcangoltak. Halálosan kifáradtam celebrálásom végére, úgyhogy le kellett támogassanak az emelvényről. Az idő már éjfélen is túl járt, s így – mihelyst fejem megérintette kemény vánkosomat és magamra húztam durva takarómat, azonnal elaludtam.

Talán fél órányi időt járhattam álmaim közt, mikor neszre ébredtem. A nesz az ágyam alól hallatszott. Felkeltem, betekintettem fekhelyem alá. Legnagyobb rémületemre jókora kígyót pillantottam meg. Az undorító csúszómászó rám szegezte villogó szemeit, nyelvét öltögette, hullámozó testét felém vonszolta. Erőt vettem rémületemen, kitapogattam az ajtó madzagját, felrántottam, kirohantam a cellából. Néhány percen belül visszatértem, kezemben villával, hogy elpusztítsam az állatot. De hiába kutattam végig cellát, nem leltem sehol. Miután meggyőződtem arról, hogy nincs a szobámban, alaposan becsuktam az ajtót, visszafeküdtem ágyamba. Imában szóltam az Úrhoz, hogy vigyázzon rám, őrizze nyugvásomat, védjen meg a mérges állat ölelésétől. Egy órányi hánykolódás után elaludtam.

Ahogy álomba zuhantam, egy végtelennek tetsző könyvtárban találtam magamat. Nem is volt ez könyvtár, inkább egy végtelen, könyvekkel kirakott tér: felettem

a kék ég nyújtózkodott, kacagó, illegő-billegő bárányfelhőkkel, talpam alatt vörös-fekete márvánnyal kirakott padló húzódtott, hátam mögött és előttem a végtelenbe tartott ez a könyvsor: úgy az ég fele is. A könyveket díszes bronzoszlopokból készített állványokra rakta valami titáni kéz. Titáni kezek, mert ezek a könyvek hatalmasak voltak, emberi kéz aligha mozdíthatta volna őket. Feltűnt, hogy mindegyiket ugyanolyan színű festékkel díszítették (többségében arany szín volt kötésükön, vörös-fekete vonalakkal, zöld szélekkel), ugyanakkor mindenik egyforma mérettel bírt. Közelebb léptem a könyvsorhoz, megpróbáltam elolvasni a gerincekre írt címeket. Vajmi kevés címmel tudtam megbirkózni, mert a legtöbbet számomra ismeretlen betűkkel rótták fel. Azt pedig hiába is kíséreltem volna meg, hogy akár egyet is kiemeljek a sorból. Érezvén ezt a tehetetlenséget, sétálni kezdtem az állvány mentén. Furamód, lépéseim zaja visszhangzott, mintha egy hatalmas teremben járkáltam volna; meg is álltam egy pillanatra, hogy megbizonyosodjak, nem fülemnek vagyok-e áldozata. Aztán tovább sétáltam, tovább hallgattam kongó lépéseimet. Már azon kezdtem töprengeni – mert eladdig ez eszembe sem jutott –, hogy mit is keresek e hatalmas, könyvtárnak alig nevezhető térben, mikor lépéseim visszhangja mellé egy másik visszhang társult: idegen lépéseké.

Hátam mögül hallottam ezeket a hangokat, így visszafordultam – ám senkit sem láttam. Némileg izgatottan, kissé megrettenve folytattam sétámat. Azon töprengtem, miként is tudnék bár egy könyvet kiemelni a végtelen sorból, mert az volt az érzésem, hogy egyetlen kötet kinyitásával rá tudnék jönni ittlétem titkára. Váratlanul mesterem szavai jutottak eszembe: – Aki kételkedik, rossz úton jár. Többször is elismételtem halkán e szavakat, s lám, hatásukra erőm egyre nőtt, elmém kitágult. Biztatást éreztem: lépjek oda a könyvsorhoz, most már le tudok emelni bármilyen kötetet. Engedelmeskedvén e belső hangnak a könyvekhez léptem, és megragadtam egyet. Könnyedén kiemeltem. A földre helyeztem, letérdeltem melléje, felhajtottam fedelét.

Mihelyst megemeltem a fedelet, láng csapott szembe velem. Jajkiáltást hallatva hátraestem, a földön vonaglottam, szememet dörzsöltem, bár kénytelen vagyok elmondani, hogy semmi fájdalmat nem éreztem. Néhány pillanat múltán erőt vettem magamon, felálltam. Megpróbáltam kioltani a tüzet talpammal, sikerült is. *De harm...* – olvastam az épségben maradt címrészt a félig elolvadt, megmarcangolt borítón.

– A harmóniáról – hallottam mesterem hangját. A váratlan hangtól térdre estem. Egy szerzetessarut láttam előttem, s ahogy emeltem tekintetem, megláttam a szerzetesi köntöst, a köntös ujjába dugott, összekulcsolt karokat. Végül mesterem komor arcát pillantottam meg. Nézttem ezt az eltemetett arcot, hang nem jött a számra.

– A harmóniáról – mondta ismét mesterem. Hangja végtelenül komoly volt, érces, messze rezgő.

– Mest... – kezdtem volna, de ő gyorsan a szavamba vágott.

– Nézd, milyen nagyszerűek ezek a könyvek, milyen csodálatosan vannak egymás mellé illesztve, mennyire egyformák és mennyire érinthetetlenek – hadarta, az

utolsó szavakat erősen megnyomva. – Ezek a Teljesség, a Rend és az Igazság könyvei. Érinthetetlenek. Még nem íródtak meg emberi kéz által, talán nem is fognak sohasem, ha csak a Teremtő Atya nem akarja másként. Ám úgy tűnik, hogy ezek a könyvek nem is fognak átfolyni a gyatra, gyáva, értelmetlen ember lelkén és elméjén. Mindegyikük olvashatatlan a másik nélkül, egész, tökéletes egységet alkotnak. Legalábbis azok számára, akik nem kételkednek... Te is csupán azért tudtad leemelni egyiküket, mert legyőzted a kételkedést, szavaim, erőm által. De kíváncsian nyitottad ki a könyvet, mohón akartál beleolvasni – ezért láng csapott veled szembe. A könyv elégett. A te hibádból, hitetlen! – ordított rám. Fel-alá járkált körülöttem. – Te tudatlan, Isten tökéletességében kételkedő örült! Te meg merted érinteni az Igét!

Néhány pillanatra elhallgatott. Lángokat lövellő tekintetével szemembe döfött, teljesen megdermesztette gondolataimat.

– Rossz úton jársz testvérem – enyhült meg váratlanul pillantása és hangja. Elmosolyodott; úgy nézett rám, mint pásztor a megkerült bárányra. S oly hirtelen, miként előtűnt, feloszlott a légben.

Feltápázkodtam. Bambán meredtem a könyv maradványaira, aztán lassan elindultam a könyvsor mentén. Olykor megtántorodtam. Képtelen voltam megérteni, hogy ezek a könyvek képviselnek valamiféle tökéletes szubsztanciát, és nem értettem azt, hogy mi rosszat tettem. Valami azt súgta, hogy ne törődjek a történetekkel, mert igazi értelmük nincsen. És az a valami arra is biztatott, hogy vegyek le egy újabb könyvet a polcról. Eredménytelenül küszködtem a kísértés ellen, néhány pillanat múltán már azon találtam magamat, hogy újabb kötetet emelek le. *De verito* – olvastam a könyv borítóján. Végigsimítottam a kötet mesteri vonásait. A könyv borítóján száj nyílt, beleharapott kezembe. Ömleni kezdett vérem.

– Az igazságról! – ordított fel előttem mesterem.

De én mindezt már nem bírtam tovább; eszméletemet veszítettem és elterültem a márványpadlón. Mikor magamhoz tértem, lángokban állt az egész könyvtár. A kék ég eltűnt, zárt teremben találtam magamat, ahol a falak szürkék, piszkosak, penészfoltosak voltak, a padló pedig sárral telített. Hatalmas hangzavar volt; döbbszinten észleltem, hogy az égő könyvek visítoznak. Mesterem előttem állt.

– Ments meg... – suttogtam, mire ő kezét nyújtotta nekem, felsegített a sáros padlóról. Magához ölelt. Zokogva karoltam át testét, megbékélést kerestem karjai között.

– Hamarosan minden elcsendesül – mondta szelíd hangon, és a lángok közé lökött.

A tűz köntösömbe kapott. Ordítva, jajgatva próbáltam menekülni a lángörvényből, de hatalmas erő tartott a tűz közepén. A lángok egyre mélyebbre marták vörös, izzó fogaikat testembe; körmeim elpattogtak, ujjaim elszenesedtek, hasfalam végighasadt, beleimet elnyelte a mindent elemészto tűz; hajam ellobbant, fogaim porrá hullottak, nyelvem kiégett számból.

– Anzelm! Anzelm testvérem! – ébredtem fel valaki szólóingatására. A gyerekar-
cú Robert szerzetes állt ágyam mellett.

– Mindjárt virrad – mondta mosolygós arccal, s örült akár egy gyerek, aki a reg-
gel eljövételével tüstént lerohanhat a hús, csobogó patak partjára színes kavicsokat
gyűjtögetni. – Mennünk kell imádkozni.

És kiszaladt szobámból.

Jaj, Uram, csupán álom volt – csordultak ki könnyeim s roskadtak alá hideg ar-
comon. A cella friss levegője hamarosan magamhoz térített. Feltápáskodtam, tisz-
ta, hideg vízben megmosakodtam. Uralkodj magadon, biztattam magamat, hiszen
csak álom volt. Természetes, hogy ilyet álmodtál, hiszen az emlékezés összekuszálta
elmédet.

Mind a mai napig nem tudom – álom volt-e ez, avagy igaz történet. Hogy álom
volt, azt bizonyítja testem, mely nem szenesedett el a tomboló, örületes tűzvészben,
hogy valóság, arra gondolataim vetnek fényt. De bármiféle történetben is volt ré-
szem, az bizonyos, hogy fordulópontot jelentett az életemben. Akkor már tudtam,
mit takart el előlem a kolostor évtizedeken keresztül, mit takart el mesterem és mit
takart el maga a főapát, nem csupán előlem, hanem szerzetem tagjai elől is; rendem
egyszerű tagjait nem hibáztathatom ezért (el lehet-e ítélni más emberek vágyát a
tökéletesség iránt, még akkor is, ha az a lehető legrosszabb, legnevetségesebb avagy
legsomorúbb formában mutatkozik meg, teljesedik ki: hiszen az ő vágyuk is a tel-
jeség volt, hibájuk csupán az, hogy az útnak egy állomását nevezték ki ezen teljes-
ségnek és ezt tanították mindenkinek), miként nem tudom hibáztatni őket most
sem: Gergely testvér inkább elrejtőzött gyógyító füvei közé, kotyvasztotta a külön-
böző főzeteket (és íme, keze alatt volt a bizonyíték: ha tökéletes valaki, akkor nin-
csen szükség gyógyszerekre, ápolásra, mert nem lehet beteg), mintsem azzal a halk,
suttogó, ám kínozni nagyon tudó hangocskával törődött volna, mely oly sok éjszaká-
ját és minden gondolatát megzavarta; a szerzeteskovács pedig izzó vasát csapkod-
va, kalapálva ütötte agyon gondolatait, s tette ezt egészen addig, amíg a fáradtság
ólmos leple el nem takarta elméjét és le nem terítette fekhelyére, hogy aztán más-
nap előlről kezdjen mindent; Robert tiszta gyerek volt, buzgón másolgatta a köny-
veket, s bár megmutatkozott tiszta lelke azokban a csodálatos iniciálékban, képecs-
kékben, őt vezetni kellett, sohasem volt képes gondolatait egy irányba szabni – ezt
mások kellett megtegyék helyette, s így bizony könnyű volt elmondani, megtanítani
neki mindazt, ami félrevezette elméjét, gondolatait. Ám hogyan is merészeltek vol-
na gondolni társaim a másságra!... hiszen a későbbiekben oly nagyon rettegett ink-
vizítorok tüstént kínpadra vonszolták volna őket, már csak a legkisebb gyanú ese-
tén is (magam azért nem kerültem az Isten nevében ítélő gyalázatosak elé, mert
mesterem befolyása megvédett, még halála után is, ráadásul a későbbiekben már
nem voltam számukra elérhető), vádolva őket azzal, hogy Isten pompázatos világát
akarják lángba, gyűlöletbe borítani.

Mi a jó és mi a rossz? – minden, ami az Igét, a Teremtő Urat nyugalmában megbolygatja rossz; minden, ami a célokat megsemmisíti, rossz, minden, ami haladni akar, ami fel akarja eleveníteni az ősi tudást, rossz – tanították ezek az emberek!... Holott mindenikünk ősi tudással lelkében születik erre a világra, legvilágosabban ezt az isteni, ám mégis pogány Platón fogalmazta meg... Íme: nem más a rossz, mint a jó elnyomása és a jó hiánya. Mert minden gondolat út egy másik gondolat felé, ámbátor az előbbi gondolat nem feltételezi az utóbbi gondolat megszületését, csupán megteremti annak lehetőségét – hiszen Isten szabad akaratot adott mindannyinknak. Akár álom és valóság határán is lebeghetünk: megtehetünk bármit, mert emberek vagyunk.

És igen, ezért vádoló vagyok a kolostort! Az akarat elnyomásáért, egy olyan állandóság megalapításáért, melynek soha semmi értelme nem volt és nem is lesz! Vádoló vagyok, mert sok ezer embert állított meg azon törekvésében, hogy az Atyához elérjen – s ráadásul tette mindezt az Atya nevében!

De akkoriban mindez még nem forrt ki bennem teljesen, akkoriban mindez még égetett, kínozott, kitörni készült, megmutatkozni akart, akár fekete fellegek közül a fényes telehold, hogy utat világítson.

A főtemplom fele támolyogtam, hogy részt vegyek a szentmisén; reméltem, sikerül majd látomásomat, álmomat elhallgattatnom, sikerül azt az izzó lángot kioltani lelkemben, hogy elmerüljek az akkor még valamennyire békésnek tűnő kolostor nyugalmas, védett csendjében. Néztem a sápadt arcokat a templomban, melyeket rövidesen kipirosított vagy éppenséggel elhalványított az áhítat, a jámbor, hiszékeny, teljesen védtelen hit; hallgattam a fohászokat, láttam a könnyeket, melyek ott csordogáltak az Isten előtt védtelen arcokon, s bárhogy is próbálkoztam, nem sikerült bekapcsolódnom e csoportos, tömeges áhítatba: inkább tűnt mindez idomtalan, kóválygó hiénavihogásnak, gyámoltalan sivalkodásoknak, mint a Teremtőt köszöntő, dicsőítő szertartásnak.

Látomásom támadt: fekete köntösbe bújtatott csontvázak tartották kezükben a rózsafüzéreket, kereszteteket, ritmikusan csattogtattak fogaikkal. Többen rám néztek – szemüregükben a végtelen semmit pillantottam meg. Lehunytam szemem, kivert a hideg, csak úgy hasogatta tagjaimat, de már nem féltem. Éreztem: úton vagyok. Lelkemben a hangok teljesen elcsendesedtek, minden fájdalmam szerteoszlott. Kinyitottam szemem.

Egyedül voltam a templomban. Az oltár körül fényes felleget pillantottam meg, mely szelíden, a levegőben is érezhető szeretettel ölelte magába a fakeszteszten lévő bronz Jézus testét, befedte a szépséges Szűz Mária szobrot. Térdre estem és mondani kezdtem a Megváltó szent imáját.

– Könyved nékem nektár – hallottam. A hang puha, szelíd volt.

– Immáron felébredtél. Menj és tanítsd isteni tudásodat, ám csupán azoknak mondd el, akik eljönnek érte. Most pedig állj fel, és menj.

Lépteim zaja dörgéssé változott a hatalmas, sötét templom csarnokában. Mikor kiléptem az óriási, faragott faajtón, az döndülve csapódott be utánam. Nyomorúságos látvány terült szemem elé: szakadozott köntösökben beteg, köhögő, piszkos emberek horadtak vizet horpadt vedrekben a kolostor keleti szárnya felé. Mikor odapillantottam, láttam, hogy lángok csapnak ki az épületből – a könyvtár épületéből. Nagyon öreg, aszott, ráncos emberke állt a vizet cipelő szerzetesek között, két-ségbeesett hangon ordítozott, siránkozott:

– Még több vizet! Még több vizet! Leég az egész kolostor! Jaj Istenem! – sikított fel, mire a könyvtár épülete teljes egészében leroskadt.

– Íme az álom – gondoltam magamban. Ezeket a könyveket biztos, hogy többé nem fogják megírni – de tanításaikat magammal viszem.

Az öreg emberkében a főapátra ismertem. Gondoltam, odamegyek hozzá, mikor rám ismert és könyörögni kezdett:

– Anzelm testvér! Anzelm testvérem! Mit tettél velünk, testvérem!... Gyere, segíts rajtunk! Leég az egész épület...

Nem, nem mentem oda. Nem lett volna semmi értelme. Hogy a könyvek mind elégték, megsemmisültek, az teljességgel bizonyos volt, meg aztán amúgy is elzárva tartották a legnemesebb műveket a világ elől. Tudtam, az egész épület aligha fog leégni, csak a keleti szárny pusztul el. Miként kiderült a későbbiekben, igazam is volt.

Itt mindent befejeztem. Többet nem tanulhatok, itt nincs aki adna nekem. Hazamegyek – gondoltam, s a kolostor kapuja felé indultam. Tárva találtam.

Huszonhét esztendeje nem voltam otthon. Itt az idő megtérni szülőfalumba.

*

Ha volt is némi kétely lelkemben hazatérésemmel kapcsolatosan, ez az úton teljesen eltűnt.

S bár szüleim a találkozás első perceiben nem ismertek fel, később kitörő örömmel fogadtak; vének voltak, nehezen bírták a munkát, keservesen meg kellett küzdenek minden betevő falatért. Ezért a kezdeti örömet rövidesen az aggodalom váltotta fel, nem tudták, miként fognak eltartani; úgyhogy nevetve kellett minden aggályukat elcsitítsam: a magam embere vagyok, magam is meg tudom keresni kenyereimet.

Hazatérésem híre napokon belül elterjedt a környéken: az emberek sereglettek hozzám, hogy lássanak, beszéljenek velem. Rövid idő elteltével a környékről gyakorlatilag mindenki hozzám járt tanácsért, s bár sohasem kértem segítségemért semmit, meglehetősen meggazdagodtam adományaikból. Így lehetőségem nyílt arra, hogy hatalmas könyvtárat állítsak össze magamnak, nem sajnáltam sem az időt sem a pénzt egy-egy ritka darabért. Visszatérhettem a másoláshoz is, a későbbiekben pedig tanítással is foglalkoztam. A környező falvak gyermekeit oktattam, de felnőttek is eljöttek, hogy megtanuljanak írni-olvasni, számolni. Később egy faházat építettem a saját kezemmel, mely ház kizárólag az oktatást szolgálta. Ide gyűjtöttem

össze könyveimet; mindazon műveket, melyeket megértettek az olvasni akarók, szívesen adtam kölcsön.

Magam is írtam: a kolostorban olvasottakat vetettem pergamenre, s bizony há-lás lehettem mesteremnek, hogy lehetővé tette számomra a tiltott könyvek elolva-sását. Olykor saját gondolataimat is pergamenre, papírra vetettem, bár ezekről nem tudott senki. Írásaimat nem kölcsönöztem ki senkinek; nem is díszítettem ezen könyveket, hiszen a gondolatokat nem kell cicomázni, s törekedtem arra is, hogy ne írjak cikornyásan, miként írt akkoriban oly sok elme, hanem világosan, egyszerűen, örömmel írtam le írivalómat, készen arra, hogy bármikor elvessem magamtól azo-akat, mert tudtam, semmiféle rendszer és állandóság nem létezik a világban.

Néhány esztendeig folyattam ezt a csendes életmódot. Fájdalmas volt az a pillan-at, amikor elveszítettem szüleimet: egyazon napon haltak meg, fájdalom nélkül szenderültek jobblétre. Két gyönyörű fa árnyékába temettem el őket, a későbbiek-ben kisebb kápolnát építettem sírjuk mellé. Magam faragtam az oltárt, mely egy Jé-zus és egy Mária szoborból állott. Apám vonásait faragtam bele a Jézus szoborba, anyám vonásait meg a Mária szoborba. Később egy harmadik szobrot is faragtam, Mihály arkangyalét.

S miként fogtam fel magát az életet? – nos, az életet nem akartam, sokkal inkább akart ő engem. Az élet volt, néha elszomorított, néha mosolyt fakasztott ajkamon, de mindkét esetben tudtam: csak van. Ám azt is tudtam, hogy születésem előtt én akartam az életet, ezért rendelkezem vele. Nem foglalkoztam a halál gondolatával, hiszen az nem jelentett semmit. Gyakran eltöprengtem azon, hogy az emberek többsége mennyire ragaszkodik javaihoz – íme, ez által igazolják magukat az élet-ben. Bár gyakran elszomorodtam sorsuk felett, tiszteltem is őket ezért: ez volt az ő útjuk a megvalósulás felé, ezért vesznek részt a nehézségekben, mi több, ezért akar-ják is a nehézségeket. Ez is az élethez tartozik, gondoltam, s megráztam fejemet. So-ha senkinek nem akartam megszabni, hogy mit tegyen, milyen utat kövessen. Azt is el kell mondanom, hogy bármennyire is nem akartam, helyesebben szólván nem foglalkoztam az élettel, mégis lenyűgözött annak minden megnyilvánulása: a véres harcoktól kezdve egészen a legcsodálatosabb szeretkezésig, a felhőkbe burkolt hegycsúcsoktól a szakadékokig.

S gondoltam-e a kolostorra? – igen, gondoltam, hiszen öt esztendő koromtól egészen harminckét éves koromig éltem falai, gondolatai közt, alig tudván valamit a külső világról, beleburkolózva egy alig-alig áthatolható tökéletesség-tudatba, me-lyet megpróbáltak a lehető legteljesebben rám szabni, ezáltal mintegy állandósítani gondolataimat, hogy az úton való haladás helyett mozdulatlan legyek. Számtalan-szor feltettem magamnak a kérdést, miért vágytam olyannyira a másra, mi által nyert létet bennem a kétely, mely révén végül is ide kerültem. Most visszagondolva az állíthatom, hogy nem irigyeltem szerzetestársaimat, az idősebb rendbelieket, in-kább félve bámultam őket, s csírájában már feltettem magamnak a kérdést: miért mozdulatlan kövek ők? – mivel azt hittem róluk: mert hallgattak, mindentudók, az

Istent, a Teremtő Atyát a lehető legteljesebben érzik magukban, csupán arra várnak, hogy meghaljanak, visszatérjenek hozzá. Nem, nem voltam irigy, hanem elvakított a káprázat, a csodálkozás. Nem vágytam vissza a kolostorba – bár nem tagadhatom, hogy nem éreztem hálát az ott tanultakért. Semmit sem tudtam további sorukról egészen addig, amíg egy vásáron nem találkoztam Robert szerzetessel.

A közeli völgyben havonta egyszer tartottak vásárokat. Eljött ide mindenki: lehetett itt vásárolni messzi földről hozott, különleges gyümölcsöket is, sok díszes szőnyeget, melyen vakulásig dolgozhatott három-négy szövőnő, a legegyszerűbb és legolcsóbb fazekaktól kezdve a legdíszesebb aranykelyhekig, aranytálakig mindenféle edényt, nem beszélve a rengeteg állatról, melyeknek bőgése, nyihogása, mekegése messze felverte a környék csendjét, s mindezen hangzavarba beleéktelenkedett sok zenekar zenéje, az emberek hangos alkudozása. Mérföldekre elhallatszott ez a zaj, lázba hozott mindenkit; négy napig tartott a sokadalom, az eszem-iszom és a tánc, négy napig tartott a portékák adása és vétele. Magam is részt vettem mindenik vásáron, egyrészt azért, hogy híreket halljak, másrészt, hogy könyveket vásároljak. Arabus, latin, ó- és újjörög nyelveken írt könyvek voltak ezek.

A vásár központjától kissé távolabb bukkantam rá Robertre. Néhány lépésnyire elhallatszó hangja vezetett el hozzá: – Adakozzanak, jóemberek. Adakozzanak, hogy felépíthessük kolostorunkat, melyet szerencsétlen csapás döntött le. Adakozzanak, hogy helyük legyen a Mennyeknek Országában, adakozzanak, hogy Istent szolgálják, hogy bűneiket megbocsássák...

Nem ismertem rá hangjára, nem is ez hívott oda: csupán adni akartam. Mikor négy aranyat dobtam a földre helyezett kopott kis fadobozba, a bőkezű adakozásra felemelte fejét és kimondta nevemet:

– Anzelm!...

Rábámultam a szerzetesre.

– Robert... – suttoztam a nevét, kissé meghatódva, ugyanakkor iszonyodva is. Régi társam koszos, kopott-foltozott köntösben ült a föld porában, a sok hajlongástól dereka már nem bírta kiegyenesedni, ajkai cserepesek, kisebzetek voltak, szeme mélyen hátrahúzódott üregébe és fénye sáros-tompa volt, arcán piros, kék foltok voltak, szakálla poros, rendezetlen haja csapzott. Lábbeli nem volt a lábán, köntöse felfedte sebes lábszárát, lábujjai örökké tartó görcsbe rándultak. Hitevesztett, megviselt, rendkívül megfáradt ember állt előttem, aki fiatal kora ellenére is agg embert mutatott. Később elmondta, hogy nem is a kolostorért, hanem a maga számára gyűjtöget; hazudni kényszerült, hogy el ne fogják, és fel ne akasszák koldulásért, csavarásért.

Hazavittem szerzetestársamat, megfürdettem, megnyírtam szakállát, haját levágtam, sebeit kitisztítottam és bekötöttem, új köntöst adtam neki, megettettem, megittattam. Ágyba fektettem: s miután átaludta az éjszakát és kipihenten felébredt, kérdések özönét zúdítottam rá. Kesernyés mosollyal várta ki a kérdések végét, s mikor elhallgattam, beszélni kezdett:

– Miután leégett a kolostor keleti szárnya, minden jó a visszájára fordult. A bedőlt, összeomlott falakat nem tudtuk felépíteni, így hamarosan rablók törtek ránk, mindenünkből kifosztottak. Elhajtották jószágainkat, felégették kertjeinket, elrabolták kincseinket – szeméből könny csordult alá, és eltűnt szakállában. – Ám mindez mintha nem lett volna elég: ránk tört a pestis, úgyhogy abból az ezerkilencszáz lélekből, aki a kolostorban lakott, csupán négyszáz maradt életben. Komor, nyomorúságos falak közt tengettük az életünket, cseréppohárból vettük magunkhoz a Megváltó vérért, fekete kenyérünk is alig akadt a kenyér megtöréséhez. Mindenkin megült a keserűség démona. Ősi mestereink tanításait a történet megsemmisítették, a nyomorúság következtében testvér testvér ellen kezdett harcolni. Miféle tökéleteség az, amely egyetlen csapásra megsemmisül? – nézett rám.

Hallgattam. Néhány pillanat múltán tovább folytatta:

– Végül oda jutottunk, hogy az életben maradt szerzetesek egyre-másra hagyták el a kolostort. Magam is megszöktem – intett kezével, mintha valami rossz dolgot akarna eltávolítani –, mert nem bírtam tovább a nyomorúságot. Hitemet is elvesztettem – ingatta fejét –, ki tudja, talán maga az Isten vette el tőlem, ha ugyan van Isten.

Hallgattam továbbra is. Mi mást tehettem volna? Mondjam el ennek a hitevesztett embernek, hogy a hit mindenkiben más és más, és nincsenek egyetemes tanítások? Mondjam el neki, hogy jó és rossz feltételezi egymást, ám mindkettőben lehet tivornyázni, mi több, túl lehet lépni mindkettőn? Nem tehettem mást, mint felajánlottam neki: maradjon házamban ameddig csak akar, akár élete végéig is. Nemet intett.

– Megyek tovább... Még valamit, Anzelm testvér... A főapát azt mondta, te bontottad meg a kolostor isteni nyugalma. A te nyugtalanságod rombolta le a falakat, szabadította ránk a rablókat, a pestist, a te nyugtalanságod hozta ránk a nyomort, az éhséget. Volt, aki hitelt adott a szavainak, volt, aki számba sem vette.

– És te, Robert? – kérdeztem. – Te is azt hiszed, hogy én rontottam meg a kolostor néma csendjét, boldog nyugalma?

– Nem tudom, mit higgyek – rázta meg fejét. – Úgy érzem, igen is, meg nem is. Úgy érzem, megtapasztaltál valamit, valami tőlünk idegen hatalmat. Azt tanították nekünk, hogy nincsenek célok, mert minden tökéletes. Miként lehet akkor a tökéletességet felbontani, egy tökéletes igazságot a feje tetejére állítani? Úgy érzem, igazad van valamiben..., de az is igaz, hogy a te távozásod után lettünk nyomorultak. Még idő kell nekem... – állt fel a padról és ment be a házba.

Ültem a padkán, míg Robert ki nem jött a házból, kezében az ütött-kopott faládkával.

– Isten tartson meg könyörületeségében, testvérem – mondta, és elindult.

– Várj – szóltam utána. Egy erszényt csúsztattam kezébe, ötven arannyal. Szeme megrebbent, láttam, mindjárt elsírja magát.

– Menj hát, ha menned kell – suttogtam összeszorult torokkal. – Isten áldása kíséreljen utadon.

Kiment az udvarból. Nem néztem utána. Nem volt miért. Tudtam, hogy ő már jó úton jár.

Íme, engem okolnak, hibáztatnak a változásokért, s talán igazuk is van. Széttörtem, szétdaraboltam egy álmot, melynek lagymatag, nyugalmat sugárzó, ám ihatatlan, sós vizében úszkáltak századokon keresztül a szerzetesek. Hogy kinek, minek volt érdeke mindezen dolgokat létre csalni, ily mértékben beburkolni az igazságot a hamisság páncéljába, azt nem tudom. Sejtelmeim vannak csupán, sorolhatnám ide a butaságot, a túlzott vágyakozást, akár azt is elmondhatom, hogy maga az Atya hibás a törtétekért, de nem vagyok biztos egyikben sem; érzésem az, hogy e kérdésre csupán az Utolsó Ítélet napján kapom meg a választ: hogy akkor majd teljes ura legyen magamnak. Mert éreztem: elmém megvilágosodott ugyan, de a Teremtő Atyához még nem jutottam el; még vezetnek, még vezettem magam. Elszomorított, hogy engem okolnak a kolostor pusztulásáért, de tudtam: nincs igazuk. Inkább szomorított el az, hogy még így sem tudták elfogadni a rossz úton való járásuk gondolatát. Azok a legnyomorultabbak közülük, akik még fel sem tették maguknak a kérdést: valóban miattam, avagy más ok következtében történt-e, ami történt? Inkább kívántam ítéletüket, mintsem azt, hogy üresség legyen lelkükben.

Imigyen töprengtem egészen estig a ház melletti padkán. S mikor az éjszaka közeledtét jelezte néhány bíborsugár, néhány esőcsepp ébresztett fel merengésemből; kábán néztem szét a homályban. A levegőben ott feszült a vihar ereje; néhány pillanat múltán villámok hasították darabokra az eget, és súlyos esőcseppek verődtek a földbe. Bementem a házba; mécsesét gyújtottam, vacsorára elfogyasztottam némi fekete kenyeret, kevés bort ittam hozzá. A jó ital erőt csöpögtetett fásult, kába elmémbe, felfrissítette gondolataimat, tisztábbá tette szomorúságomat. Néhány pernyi gondolkodás után úgy döntöttem, levelet írok a főapátnak; tudom, különösen hangzik ez, viszont az volt az érzésem, hogy meg tudnám vele értetni a dolgok kiemenetelét. Az esőcseppek kopogtak házam fedelén; és én elővettem a tintát, a frissen vágott tollat, majd a mécseset az írópadkára helyeztem, imbolygó lángjánál a következőket vettem meg:

Méltóságod szent kezébe, Anzelm testvértől.

Méltóságos főapát, úgy érzem, hitben immáron elváltunk egymástól, követve mindenki a maga útját, melyet megszabtunk magunknak a Teremtő Atyával közösen. Távozásom kolostorodból nem volt a bűn hívásának eleget tevése; úgy éreztem, hogy az én időm következett el, s vállaltam én ezen időnek minden kételyét, nehézségét. Mert immáron nem tudott eleget nyújtani nékem a kolostor árnyéka.

E néhány sor után letettem a tollat, az imbolygó mécseslángba néztem. Nem tudtam mit írjak a továbbiakban. Akárcsak Robert testvérnek, ennek az embernek sem

akartam hitét megbolygatni. De erőt vettem magamon, tintába mártottam tollamat, tovább róttam a sorokat.

*Különösnek tűnhet, hogy mindezt egy olyan embernek írom le, aki a mozdulatlan-
ság jegyében irányította a kolostor életét, eltakarva a hitet a kereső ember elől, imi-
gyen megbéklyózva és nyomorulttá téve életét. Hiszen te is tudod, ezen mozdulatlan-
ság a hamis élet melegágya, s rá alapozva semmit, de semmit nem lehet tanítani. Mi-
ként megmozdult maga az Isten is a teremtéskor, imígyen hozva létre az Igét, olyké-
ppen mozdultam meg magam is, mert az Ige, a mozdulatból megszületett Ige mindany-
nyinkban benne van. Mindez nem rövid idő alatt történt, hiszen a kezdeti és a későbbi
nehézségek következtében csaknem a halál karmaiba kerültem – és ezt te is tudod. S
ha maradok a kolostorban, minden bizonnyal a halálba veszttem volna, ugyanakkor ti
is, mindannyian: mert az idő bekövetkezett a pusztuláshoz. Mózesnek is mondá az Úr:
menj be a Fáraóhoz, mert én keményítettem meg az ő szívét és az ő szolgálóinak szí-
vét, azért, hogy ezeket az én jeleimet megtegyem közöttük – ekként léptem tovább én
is, engedelmeskedvén a parancsnak. S ha Mózes, az Isten szolgálója és próféta akkor
megszegte volna a parancsolatot, akkor is megtörtént volna az, aminek történnie kel-
lett. Izzó vágyak, gondolatok gyötörtek esztendőkön keresztül, mindhiába próbáltam
szabadulást keresni az évszázados tanításokban, elmém, lelkem képtelen volt a meg-
nyugvásra. Szent Ágoston szavaival mondom: nem ismertem ugyanis ama másik, igazi
valóságot, és valamiképp csiklandott a vágy, hogy elfogadjam a balga szemfényvesz-
tők felfogását, mikor felelnem kellett a kérdésre: honnan ered a Rossz – vajon Istent
testi alak határoolja-e, van-e haja és körme – s vajon igaz embereknek kell-e tartani
azokat, akiknek egyszerre sok feleségük van, embert ölnek és állatokat áldoznak?*

*S a kolostor falai közt ezen kérdésekre megtaláltam a választ – találkoztam olyan
könyvekkel is, melyekben más fényben áldották meg a Szent Írások szavait, mondani-
valóit, eltérően a hamis hagyományoktól, tanításoktól. Kételyeim útra vezettek: végül
megpillantottam a büszke, öreg kolostor minden nyomorúságát. Ekkor megláttam
pusztulását is. S hiába szóltam volna erről, csak pusztába kiáltottam volna bele izzó
szemekkel, reszkető testtel.*

*Az út ekkor már megnyílt előttem. Azóta már hiszek a hamisnak bélyegezett, til-
tott könyvek némely tanításának is: fényt csak imígyen tudtam gyújtani önön kolosto-
ri sötétségemben.*

Letettem a tollat. Meredten ültem az írópadkánál; lelkemen átsuhant az elmúlt
esztendő minden tapasztalata: íme, szabad vagyok, de magányos, nincs kívül taní-
tásomat megosszam.

Igen, akkor éreztem magam először egyedül életemben. A háztető zsindeleihez
csapódó nehéz esőcseppek lelkemben kopogtak, kőbe zárt léleknek éreztem maga-
mat, aki már nem tartozik senkihez, nem érinti testét semmilyen ember, hang fülé-
be oly ritkán hatol el, szájában íz oly ritkán csapódik le, orrában megfagnak az illa-
tok, lélegzetet alig vesz. Egyedül. Arcomon könnyek szaladtak végig, lecsöppentek a

pergamenre, a tinta szétfolyt, az írás olvashatatlanná vált. Nem bántam – amúgy is szét akartam szaggatni a levelet. Hallani nem tudó fülnek, olvasni nem tudó szemnek küldtem volna.

Mécsesemből lassan kifogyott az olaj. A kanóc pislákolni kezdett, teleköhögte füsttel a szobát, a füst csípni kezdte szemem. Kitértam az ajtót, belebámultam a szűnni nem akaró esőbe. Udvaromon teljes sötétség uralkodott, az égen sehol egy csillag. Úgy döntöttem, kápolnámba megyek, hadd nyugtassam meg lelkemet az ima szavaival.

Bőrig áztam, amíg megtettem azt a néhány lépést a kápolnáig. Odabent kellemes, langyos meleg simogatta meg bőrömet – s akárcsak a kolostor főtemplomában azon a bizonyos napon, az oltár felett fényes felleg tanyázott. Térdre borultam. Minden fájdalom felszakadt bennem.

– Ne engedd, hogy ostoba legyek, ó Uram! Erősítsd meg hitem! – zokogtam. – Te végtelen, te örömteli, te nyílt és titokzatos, adj erőt teremtményednek, fiadnak!...

Nem tudom, mikor alhattam el. Tiszta napsugarak kukucskáltak be a kápolna ablakán, simogatásukra ébredtem. Kissé remegtek tagjaim, de lelkemben új erő buzogott fel, akár sziklából a víz.

– Nem vagyok egyedül – suttoztam. Minden új színben pompázott előttem, mintha az éjszakai eső lemosta volna az éjszakát az örök nappalról.

– Én hitem! – kiáltottam fel. – Én hitem!

Fohászkodtam Istenhez, aztán kiléptem a kápolnából, házam fele tartottam, hogy arcomat lemossam. Meglepetésemre egy kis gyereket vettem észre: ott üldögélt a ház előtt a padkán, lábai nem is érték a földet. A mai napon nem volt tanítás – sohasem tartottam a vásár ideje alatt órákat, hadd örüljön a gyereksereg –, ráadásul nem is ismertem ezt a kis csemetét.

– Ki vagy, fiam? – mentem oda hozzá. – Mi a neved?

Tekintete ismerős volt, s ettől egy kissé zavarba jöttem.

– Nincs nevem, uram – mondta félénken.

– Nincs neved? – képedtem el. – S azt, hogy hány esztendő vagy, tudod-e?

– Azt tudom – válaszolt félénken. – Hat.

Ismerős tekintete még jobban megzavart. Pár pillanatig néztünk egymás szemébe, s én próbáltam emlékeim közt arcát, tekintetét felkutatni. Végül ismét megszólalt. Határozott, komoly hangon.

– Nincsenek szüleim, uram. Nem is ismertem őket soha. Árva vagyok. Azt mondták a falubeliek, jöjtek ide, mert itt fognak vigyázni rám.

Ekkor jöttem rá, miért, honnan ismerős tekintete, szemének fénye.

– Gyere – nyújtottam kezemet feléje, s szemem könnybe lábadt. – Gyere, hiszen még sokat kell tanuljunk mindketten.

Felemelte csöppnyi kezét és kezembe kulcsolta.

A gyermek eljött hozzám.

A teljesség nevében.